

Üniversite Giriş Kapılarında ‘Tarihsici ve Popülist Yaklaşımlar’

‘Historicism and Populist Approaches’ at University Entrance Gates

ÖZET

Devlet yönetiminin gücünü gösteren ve bir prestij kaynağı olan kamu yapıları, kent kimliğinin şekillenmesinde önemli bir role sahiptir. Ülkemizde son dönem kamu yapılarının cephelerinde olduğu gibi üniversite giriş kapılarında da geçmiş mimarinin bir maske şeklinde canlandırılmaya çalışıldığı ve tarihsel referansların kullanımında artış olduğu görülmektedir. Bu çalışma ile tarihsici yaklaşımla tasarlanan üniversite giriş kapılarını, cephe kimlik açısından biçimsel olarak analiz etmek ve tartışmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda ülkemizde bulunan 10 adet üniversiteye ait toplam 12 giriş kapısı biçimsel analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir. Bu amaçla çalışmada öncelikle kapsamlı bir literatür ve arşiv taraması yapılarak, incelenen üniversite giriş kapılarının alıntı yaptıkları tarihi dönemler ve yöresel mimari örnekler belirlenmiş; taklit ettikleri mimari elemanlar görseller üzerinde işaretlenerek belirtilmiştir. Çalışmanın devamında ise seçilen üniversite giriş kapılarındaki tarihsici ve popülist yaklaşımlar özetlenmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre; incelenen üniversite giriş kapılarının ağırlıklı olarak tarihsicilik üzerine temellendirildiği ve cephe kimlik tasarımında çeşitli tarihsel ve yöresel mimari referansların birebir kopyalandığı tespit edilmiştir. En çok taklit edilen mimari dönemin “Selçuklu Dönemi”, en fazla taklit edilen mimari öğelerin ise “Taç kapı, kemer ve geometrik ve çini bezemeler” olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak kopyalanan bu öğelerin dönemin bağlamından kopararak kullanılması, sahte gerçeklikler ve simülasyonlar üretmenin ötesine geçemeyecektir. Bu nedenle çağın gerekliliklerine uygun olmayan postmodernist ve tarihsici uygulamaların yerine işlevin gerektirdiği çağdaş uygulamalara yönelinmelidir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Giriş Kapıları, Tarihsicilik, Kimlik, Postmodernizm

ABSTRACT

Public buildings, which show the power of the state administration and are a source of prestige, have an important role in shaping the identity of the city. In our country, it is seen that the past architecture is tried to be revived as a mask and there is an increase in the use of historical references in the entrance gates of the university, as in the facades of the recent public buildings. With this study, it is aimed to analyze and discuss the university entrance gates, designed with a historicism approach, in terms of facade identity. In this context, a total of 12 entrance gates belonging to 10 universities in our country were evaluated with the formal analysis method. For this purpose, in the study, firstly, a comprehensive literature and archive search was made and the historical periods and local architectural examples cited by the university entrance gates were determined; The architectural elements they imitate are indicated by marking on the images. In the continuation of the study, the historicism and populist approaches at the selected university entrance gates are summarized. According to the findings of the study; It has been determined that the university entrance gates examined are mainly based on historicism and various historical and local architectural references are copied exactly in the facade identity design. It was determined that the most imitated architectural period was the “Seljuk Period”, and the most imitated architectural elements were the “Crown gate, arch and geometric and glazed tile decorations”. As a result, the use of these copied elements by detaching them from the context of the period will not go beyond producing fake realities and simulations. For this reason, instead of postmodernist and historicism applications that are not suitable for the requirements of the age, contemporary applications required by the function should be directed.

Keywords: University Entrance Gates, Historicism, Identity, Postmodernism

GİRİŞ

Mimari kimlik, kentin veya çevrenin hem doğal hem yapay unsurlarının yanı sıra sosyal ve kültürel özellikleriyle de tanımlanmaktadır. Mimari kimlik olgusu, yıllar içerisinde sürekli büyüyen ve biriken kentsel ve mimari mirastan kaynak almaktadır. Bu miras çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik içerikli bir dizi değişken ile oluşmaktadır (Hazaea, 2020). Mimari kimlik, ‘kent kişiliği, yer kimliği, mekânsal bağlantı, imaj, mekân bilinci ve mekân ruhu’ gibi pek çok farklı kavram ile ifade edilebilmektedir. Bu kavramların yakın anlamları ve birçok ortak kesişim noktası bulunmaktadır. Bu kavramların tümü ‘farklılık ve öznellik’ ile ilgilidir. Bu durum, mekânların ayırt edilebilirliğini göstermektedir. Bu noktada kullanılan ‘mekân’ kelimesi temel olarak bölge veya kent gibi kapsamlı

Zafer Kuyrukçu¹

How to Cite This Article

Kuyrukçu, Z. (2023). “Üniversite Giriş Kapılarında ‘Tarihsici ve Popülist Yaklaşımlar’” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:9, Issue:114; pp:8046-8056. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/sssj.71381>

Arrival: 30 June 2023
Published: 31 August 2023

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Konya, Türkiye. ORCID: 0000-0001-6454-7484

bir çevreyi tariflemektedir. Kısacası mimari anlamda kimlik, bir yeri veya mekânı diğerlerinden farklı kılmakta olan yerel karakteri anlamlandırmaktadır (Boussaa, 2018).

Kentler ve mimari ürünler açısından kentsel kimlik olgusu, kenti diğer kentlerden ayırt etmeye yardımcı olan kente özgü niteliklerin bir bütünüdür. Kentsel kimlik uzun bir süreçte oluşmakta olup birçok bileşeni vardır. Bu bileşenler; kentin coğrafyası, jeopolitik konumu, sosyo-kültürel yapısı, ekonomisi, iklimi ve yapılı çevresidir (Lynch, 1960). Kent kimliği süreç içerisinde değişken olup toplumun değişen sosyo-kültürel ekonomik yapısından ve teknolojik gelişmelerden etkilenir. Küreselleşme süreci içerisinde kentlerin giderek daha fazla birbirlerine benzedikleri görülmektedir. Bu nedenle toplumsal kimlik sorunu asıl olarak kentlerimizin de kimlik sorunu olmaktadır. Günümüzde, kentlerin kimliklerini yitirishi ya da kimliksizleşmesi kent-toplum ilişkisinin en belirgin özelliği olmaktadır. Kentler coğrafi, kültürel, tarihi ve mimari özellikleri ile birbirlerinden ayrılırlar. Ancak günümüzde tek düze yaşam tarzı, benzer bir yapılaşmayı da beraberinde getirerek mimari ürünler adeta standartlaşmışlardır (Tekin Bıyıkoglu, 2011). Postmodernizm ve tarihsicilik yaklaşımlarının mimari temelde ortak paydaşı olan biçimlenmede tarihsel ve yerel öğeler, tüm yapıları “kitsch” şeklinde yapıştırılmaktadır.

Postmodernizm temel olarak yeni bir üretime karşın, önceden üretilmiş ve kabul görmüş olanların kullanımını savunmaktadır (Baudrillard, 2005). Postmodern mimari ise üretimlerde, geleneksel mimari ve form, kültürel ve yerel biçimlerin kullanımını savunmaktadır (Taşdelen, 2007). Postmodernizm ile sıradan, karmaşık ve kitsch olan ürünler, nesnelere ve tasarımlar estetik bir değer olarak kabul edilmektedir. Çeşitli öğelerin kullanımıyla karmaşa ve çelişkiyi açığa çıkarmaktadır (Zekâ, 1990). Postmodernist yaklaşımda orijinalini kopyası ile değiştirmek vardır. Modernizmin birincil amacı gerçeği ortaya çıkarmak ve dünyayı ona göre yeniden inşa etmek iken, postmodernizm tek bir gerçeği kabul etmez. Simülasyonun hem aslı hem de kopyası, aslı ile hem aynı hem de farklıdır (Özata ve Karanfil, 2021).

Postmodernist yaklaşımda “zaman” kavramı birleştirici güç olarak ifade edilmektedir. Birleştirici güç olarak tanımlanan zaman ile geçmiş ve geleceğin birlikte anlam kazanacağı savunulmaktadır. Geçmiş ve gelecek arasındaki ilişki hiçbir koşul ve zamanda koparılmamalıdır (Bal, 2015). Modernitenin sonrası ya da ötesi olarak yorumlanan postmodernizm, modern aklı eleştirme temeli üzerine kuruludur. Modernitenin teori ve pratiklerinden uzak olmak, postmodernizmin bir özelliğidir. Postmodernizmi pozitif karşılayanlar, insanlığın yüzyıllardır belleğine kazınan değerlerin göz ardı edilemeyeceğine ve bu değerler sayesinde insanlığın yitirdiği masumiyetine kavuşabileceğine inanırlar (Bingöl, 2017). Geçmişte uzun yıllar boyunca kullanılmış, devamlılığı olan ve kabul edilmiş doğruların gelecek ile bütünleşme amaçlarıyla günümüzde birebir taklit edilmeleri ya da bir kısımlarının kopyalanmaları suretiyle yaşatılması gerekliliği savunulmaktadır.

Postmodernist yaklaşımın 1950’li yıllarda ortaya çıkmasına rağmen mimaride ilk görünür etkileri 1960’larda görülmeye başlanmıştır. Modern mimarlığın tek tipliliğine tepki olarak oluşan ve geçmiş dönemlerde kabul görmüş mimari biçimleri estetik objeler olarak yeniden öne çıkaran postmodern yaklaşım, 1970’lerde artan bir hızla yayılım göstermiştir. Bu noktada postmodernist anlayış, simgesellik ve ironiyle karakterizedir. Simgesellik kullanımı amacıyla tarih, kültür ve gelenekler ile bağ kurma hedefindedir. Modern mimari estetik zevkleri işlevselliğe indirgemek suretiyle geleneksel olanları terk etmekte, buna karşın postmodern mimari yaklaşımı geleneksel olanı kullanma eğilimindedir. Dolayısıyla modern ve gelenekselin birlikte yer aldığı yapıtlar oluşmaktadır. Yapıya işlenen duygu ise nostaljidir. (Bingöl, 2017). Postmodernizm yaklaşımın temeli olarak, geleneği diriltme eğiliminden bahsedilmesine rağmen bu tanımlama yanlıştır. Postmodernist uygulama örneklerine bakıldığında yapılan geleneksel uygulamalar, aktarım süreçlerinde dönüşüme uğramaktadır. Postmodern mimarlık kolaj, pastiş gibi tekniklerle tarihi ve yerel imgeleri birleştirmiş, mimarlık üretiminde eklektik ve parçalı bir üslup oluşturmuştur. Kitsch olarak nitelendirilebilecek postmodern mimarlık ürünlerinin toplumun tümüne hitap etmesi onların hızla tüketilen nesnelere halini almasına sebep olmuştur.

Postmodernizm tartışmalarında tartışılan geçmişle “radikal kopuş”un aksine, 20. yüzyılda “tarihselcilik” kavramıyla tarihi geri çağırma ya da sahiplenme eğilimleri yeniden su yüzüne çıkmıştır (Gurallar, 2016). Bu bağlamda son dönem mimarlık uygulamalarında, çeşitli amaçlara, taleplere ve parametrelere bağlı olarak tarihsel geçmişin mimari üslup, biçim ve öğelerinden yararlanan “tarihsici ve tarihselci mimarlık” yaklaşımları öne çıkmaktadır. Konu kapsamındaki çeşitli araştırmalar, benzer gibi görünen ancak iki farklı durumu açıklayan “tarihsici” ve “tarihselci” terimlerinin ortaya çıktığını ortaya koymuştur.

Mimarlık yazınına bakıldığında tarihselcilik kavramı, ağırlıklı modernite öncesine dayanmakta olan tarihsel formlara atıfta bulunarak veya bu mimarileri taklit ederek şekillenen üslupları ifade etmek için kullanılmıştır. Tarihselcilik kavramını “*historicism*” teriminin karşılığı olarak ilk kullanan yazarlardan biri Sibel Bozdoğan’dır. Bozdoğan (1981), mimarlık tarihi yazınına odaklanan makalesinde, tarihsiciliği, özellikle 19. yüzyıl dirilişini, tarihin bir üslup deposu (Barok, Gotik vb.) olarak görüldüğü seçici bir yaklaşım olarak tartışmış ve kullanmıştır.

Modern akımın tarihsel formların kullanımına karşı çıkan yeni yaklaşımı, mimarlık tarihine bakış açısında da bir kaymaya neden olmuştur (Gurallar, 2016).

“Historicism” kavramını ifade etmek için ‘tarihselcilik’ yerine ‘tarihsicilik’ terimini literatürle tanıştıran ise Ali Cengizkan olmuştur. Alan Colquhoun’un (1990) Architectural Criticism Writings çalışmasını Türkçe’ye çeviren Cengizkan, bu çeviri çalışmasında “historicism” terimine karşılık olarak, “tarihsicilik” kelimesini kullanmıştır. Cengizkan, 1999 yılına ait bir başka makalesinde, taklitçi “tarihsici” koruma yaklaşımlarına karşı bir tutum sergilemektedir. Cengizkan (1999)’a göre tarihsicilik öylesine naiftir ki, kendisinin dahi bilincinde ya da farkında değildir. Metinde ele alınan koruma kapsamında, geçmişin diriltilebileceğine inanan “taklitçi ve tarihsici” görüşün ortadan kaldırılması gerektiğini savunmaktadır (Gurallar, 2016).

Yücel (2007), 1983 yılında yayımladığı makalesinde “*historicism ve historicity*” kavramlarını tartışmıştır. 1900’lerin ilk yarısında görülmeye başlanan Osmanlı mimarlığına biçimsel göndermeleri olan ulusalcı mimariyi canlandırıcı yorumlamalar olarak tanımlarken, 1940’lı yıllarda yerel olanı sergileme amacıyla olan “ulusalcı tarihselci” yorum örneğini işaret etmektedir. Yazar, 1950’li yıllarda yerini evrenselci yaklaşıma bıraktığını belirttiği “tarihselci” eğilimi, “bütün tarihselcilik biçimleri dışlayıcı ve indirgeyicidir, dolayısıyla da hem çoğulculukla hem de tarihin kendisi ile bağdaşmazlar” diyerek eleştirmektedir. Ancak Yücel’e (2007) göre farklı bir yol bulmak mümkündür: “Tarihin kategorik reddine ya da tam bir tarihî sahteciliğe düşmeksizin izlenebilecek başka yolların da olduğu bilinmektedir” (Gurallar, 2016).

Tarihe referans veren biçimsel dillerin derin bir ilgi ve yaratıcı bir tutum sonucu geliştiği ya da yüzeysel bir üretkenlik amacıyla kullanıldığı düşünülmektedir. Bu tartışmaya Yücel (2007), “tarihselciliğe karşı tarihsellik” tartışması ile önemli katkı sağlamıştır. “Tarihsici” teriminin ise ancak “historicism” tartışmalarıyla sınırlanmamasıyla farklılıklara imkân tanıyan bir ayrım sağlanması mümkün olacaktır. Bu noktada, “historicism” teriminin felsefi yaklaşımlarda görüldüğü gibi aşırılığı vurgulayan yüzeysel dekor inşasına dönüşmesi, mimari tutumların “rastlantısallığı” ile örtüşmektedir. Burada çalışma çerçevesinde geleceğe ya da günümüze dönük tavra karşın geçmişe yönelik tutku ön plana çıkmaktadır.

Ülkemizde son dönemde görülen “tarihsici” uygulamalar tarihi, kültürel, geleneksel mimari öge ve elemanların taklit edilmesi veya yapının bulunduğu bölgede bulunan bellek ile güçlü bağlara sahip tarihi mirasların biçimsel olarak kopyalanması örnekleridir. Taklit etme/kopyalama yaklaşımında, geleneksel yapıların biçim, malzeme, cephe elemanları, renk vb. özelliklerinin aynen tekrarı söz konusudur (Karatosun, 2010). Bu nedenle yapılan araştırma, ülkemizde son dönemde oldukça artan, yüzeysel dekor nitelikleriyle gündeme gelen ve tarihe gönderme yapan mimari ürünler arasında olan “üniversite giriş kapıları”nı “tarihsici” temelinde tartışmaktadır.

ÜNİVERSİTE GİRİŞ KAPILARININ BİÇİMSEL ANALİZİ

Kent kimliğinin oluşumunda önemli bir rolü olan kamu yapıları incelendiğinde tarihsel referansların kullanımında artış olduğu, “tarihselciliğin” yaygınlaştığı gözlemlenmektedir. Halbuki bütün kamu yapıları taşıdıkları fonksiyonlara göre birbirinden net bir şekilde ayrılmalı, cephe-fonksiyon uyumu aranmalıdır. Bugün birçok kamu yapısında görülen tarihi referansların ve yerele özgü biçim dilinin tekrar edilerek kullanıldığı bu yapılaşma eğilimi, birçok üniversitenin giriş kapısı tasarım kararlarında da görülmektedir. Şehir ile kampüs arasında bir arayüz işlevi gören giriş kapılarını üniversiteler kendi kimliklerini belirlemek, kurumsal farklılıklarını ifade etmek, buldukları yere dair ipuçlarını göstermek için de kullanmaktadırlar.

Üniversitelerin giriş kapılarını bir kimlik aracı olarak tanımlamada Keleş (2018) dört farklı motivasyon kaynağından bahsetmektedir: Yerel referanslar, yüzergezer tarihsicilik, geometrik-stilistik denemeler ve mekânsal üretim. Rajeswaran ve Kesavaperumal (2018) tarafından yapılan sınıflandırmada ise form kimliği, mimari elemanlar, ölçek ve oran, renk ve materyal üzerinden üniversite giriş kapılarının tasarım stratejileri oluşturulmaktadır (Hacılibeyoğlu, Dokgöz ve Alparslan, 2020).

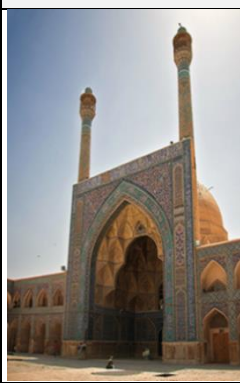
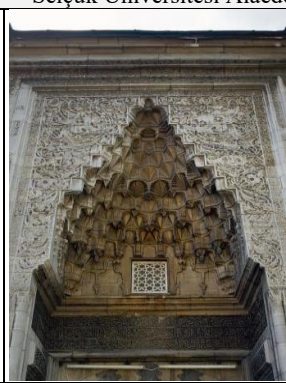
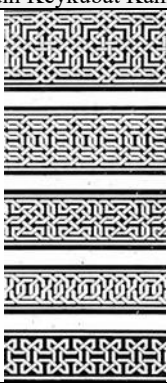

Çalışma kapsamında üniversite giriş kapılarında tarihsicilik arayışı biçim analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda literatür taraması ile 12 adet tarihsici üniversite giriş kapısı belirlenmiştir. Ele alınan üniversite giriş kapıları ile ilgili detaylı doküman araştırması yapılmış, alanında uzman mimarlık tarihçilerinden alınan görüşler doğrultusunda “tarihsicilik” temelinde taklit ettikleri mimari elemanlar işaretlenerek alıntı yaptıkları tarihi dönemler ve yerel unsurlar belirlenmiştir (Tablo 1-10).

Selçuk Üniversitesi

Konya’da açılan ilk üniversite olan Selçuk Üniversitesi, merkez ilçe olan Selçuklu’da bulunmaktadır. Selçuk Üniversitesi Alaaddin Keykubad Kampüsü’nün ana giriş kapısı 2010 yılında mermer malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Selçuklu Dönemi mimarisine ait kemer ve sütun, geçiş elemanlarından mukarnas ile süsleme detayı

olarak bordürler taklit edilmiştir. Giriş kapısının merkezinde Tac Kapı niteliğinde nizamiye bölümü bulunmaktadır ve bu bölüm Tac Kapı ögesine uygun olarak yükseltilmiştir. Merkezinde bulunan sivri kemer biçiminde tasarlanmış geometrik unsurdaki özgün kemer formu bozularak taşıyıcı olarak değil görsel amaçlı kullanılmıştır. Bu bölümün üst örtüsü “geniş saçaklı” bir üst örtü ile geçilmiştir. Yapılarda destek amacıyla kullanılan payandalar günümüzde asıl kullanım amacından uzaklaşmıştır. Yapının bu bölümünde saçağı destekler nitelikteki cumba altındaki payandaların “süsleme” amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Kapının üst kısmında geometrik desen süslemeleri dikkat çekmektedir. İncelenen bölümün sağ ve sol kısmında mukarnas ögeleri bulunmaktadır. Geometrik ve strüktürel olarak incelendiğinde özgün mukarnas formunun bozulmuş ve taşıyıcı özellikten uzak süsleme amaçlı olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1: Selçuk Üniversitesi Alaeddin Keykubat Kampüsü Ana Giriş Kapısı'nın alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari ögeler

				
Selçuk Üniversitesi Alaeddin Keykubat Kampüsü'nün Ana Giriş Kapısı				
				
Selçuklu Dönemi Tac Kapı	Mukarnas	Selçuklu Dönemi Geometrik Bezeme Biçimleri	Geleneksel Anadolu Konutunda Eliböğünde	Taşlık Şark Kahvesi
Taklit Ettiği Dönem		Taklit Ettiği Mimari Elemanlar		
Selçuklu Dönemi		Tac Kapı, Kemer, Mukarnas, Geometrik Bezeme		
II. Ulusal Dönem		Cumba, Saçak, Payanda		

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas merkeze bağlı bir üniversite yerleşkesidir. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nin 3 girişi bulunmaktadır. Ana giriş kapısı incelendiğinde simetrik kurgu, ögelerin tekrarı ve masif yapılanmalar gözlenmektedir. Giriş kapısında nizamiyenin bulunduğu merkez bölümün diğer kısımlara göre yükseltilmesi ile tac kapı izlenimi verilmek istenmiştir. Fazlaca sivri kemerin olduğu tasarımda süsleme motifleri de aynı şekilde yoğun olarak kullanılmıştır.

Üniversitenin 2. giriş kapısı incelendiğinde kemerler, kubbeler, süsleme motifleri ve bordürler görülmektedir. Kemerlerin sütunlara oturmaması, taşıyıcı özelliğinden ziyade görsel amaç kullanıldığını göstermektedir. Genellikle dini yapılarda gözlenen bir mimari öge olan kubbe ve külahlar, giriş kapısının üstünde yine tarihsici bir yaklaşımla süs amaçlı kullanılmıştır. Kapı genel itibarıyla Selçuklu motifleri ile süslenmiştir.

Lojmanlar giriş kapısı, iki incelenen giriş kapısına göre tasarım dili olarak farklılaşmaktadır. Geleneksel Türk Evi kimliğinde tasarlanan 3. giriş kapısı cumbalar, çıkmalar, giyotinli pencereler, ahşap ve taş malzeme kullanımı ile göze çarpmaktadır. Tüm bu ögelerin kompozisyonu ile Geleneksel Sivas Evlerinden Susamışlar Konağı'na benzerlik gösterdiği söylenebilir. Geleneksel konut mimarisinin üniversite yerleşkesinin giriş kapısında taklit edilmesi amaçsız, yersiz, kimliksiz ve zamansız bir yapı oluşumuna neden olmuştur (Tablo 2).

Tablo 2: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Giriş Kapılarının alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari öğeler

				
Ana Giriş Kapısı	2. Giriş Kapısı	Lojmanlar Giriş Kapısı		
				
Selçuklu Dönemi Tac Kapı	Selçuklu Dönemi Kemer Mimarisi	Selçuklu Dönemi Çiniler	Selçuklu Dönemi Külah	Susamışlar Konağı
Taklit Ettiği Dönem		Taklit Ettiği Mimari Elemanlar		
Selçuklu Dönemi		Tac Kapı, Kemer, Çini Bezeme, Külah		
Yerel Mimari		Geleneksel Türk Evi		

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya il merkezinde yer almaktadır. Üniversite yerleşke giriş kapısı biçimsel olarak incelendiğinde Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait izler ile simetrik form, tekrarlar ve tarihsici taklitler göze çarpmaktadır. Sütunlara oturan kemerlerin altından yaya ve araç geçişleri sağlanmaktadır. Nizamiye bölümlerinin üstü külahlar ile örtülmüştür. Bu mimari unsurlar ile cam ve alüminyum mimari elemanların birlikte kullanımı zaman-mekân çatışması içerisinde bir yapı olduğunu göstermektedir. Uygulanan tarihsici taklit uygulamaları ile Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Giriş Kapısı, kimlik arayışı sonucu araçsallaştırılan yapı örneklerinden biri durumundadır (Tablo 3).

Tablo 3: Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Giriş Kapısı'nın alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari öğeler

			
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Kampüsü'nün Ana Giriş Kapısı			
			
Selçuklu Dönemi Külah	Selçuklu Dönemi Sivri Kemerler ve Sütunlar	Selçuklu Dönemi Çiniler	Selçuklu Dönemi Çiniler
Taklit Ettiği Dönem		Taklit Ettiği Mimari Elemanlar	
Selçuklu Dönemi		Tac Kapı, Kemer, Sütun, Çini Bezeme, Külah	

Koç Üniversitesi

Koç Üniversitesi'nin Rumelifeneri kampüsü İstanbul'un Sarıyer ilçesindedir. Mimari açıdan geniş saçak, pervaz, oryantal gibi özelliklerle stilize edilen 'Geleneksel Türk Evi' ve 'İkinci Ulusal Mimarlık' akımını taklit etmektedir. Koç Üniversitesi giriş kapısı kampüsün genel mimarisi ile uyum içindedir. Kampüs tasarımında baskın görülen "Geleneksel Türk Evi" mimari nitelikleri kampüs giriş kapısında da etkindir. Aynı zamanda giriş kapısı işlevsel olarak içerisinde üniversite yönetimine ait birimleri de barındırmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4: Koç Üniversitesi Giriş Kapısı'nın alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari öğeler

	
Koç Üniversitesi Rumelifeneri Kampüsü Bilim Kapısı	
	
Geleneksel Türk Evi Mimarisi	II. Ulusal Mimarlık Dönemi Örnekleri
Taklit Ettiği Dönem	Taklit Ettiği Mimari Elemanlar
Selçuklu Dönemi	Tac Kapı
II. Ulusal Dönem	Saçak, Geometrik Simetri
Yerel Mimari	Geleneksel Türk Evi

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara'nın Çubuk ilçesinde bulunmaktadır. Kampüsün genel tasarımı kendi içerisinde uyum göstermektedir. Tarihsel mimari öğelerin kopyalanması ve taklit edilmesi tasarımın temelini oluşturmuştur. Tarihsel ve geleneksel öğelerin hâkim olduğu kampüs yapıları ve kampüs giriş kapısı, postmodernist ve tarihsici uygulamalara örnek olarak teşkil etmektedir. Üzerinde çini kaplamalar, pervazlar, alçak kabartmalar bulunan sivri kemerler, cepheden farklı, yüksek ve çıkıntılı olarak tasarlanan köşe kuleler, I. Ulusal Mimari tarzı ifade etmektedir. Kampüs yapılarının girişleri Selçuklu ve Osmanlı mimarisini taklit etmektedir. Ancak abartılı oranlar ve kullanılan modern malzemeler 'kitsch' bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi'nde yuvarlak kemerler, modern formlarla birlikte kullanılan Bursa kemerleri ve üniversite yerleşke giriş kapısında tarihi formlara atıfta bulunan geniş saçaklar, saçakların altındaki payandalar, sütunlar ise II. Ulusal Mimarlık dönemine göndermede bulunmaktadır (Tablo 5).

Tablo 5: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Giriş Kapısı'nın alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari öğeler

		
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Kampüsü'nün Giriş Kapısı		
		
I. Ulusal Mimarlık Dönemi Mimarisi	Bursa Kemerleri	Selçuklu Dönemi Taç Kapı Süslemeleri
Taklit Ettiği Dönem	Taklit Ettiği Mimari Elemanlar	
Selçuklu Dönemi	Taç Kapı	
Osmanlı Dönemi	Bursa Kemerleri	
I. Ulusal Dönem	Pervaz, Alçak Kabartma, Köşe Kule	
II. Ulusal Dönem	Saçak, Geometrik Simetri	

Akdeniz Üniversitesi

Akdeniz Üniversitesi, Antalya kent merkezinde bulunmaktadır. Üniversite giriş kapısının tasarımında ilk olarak simetrik kurgunun ön planda olduğu görülmektedir. Araç girişlerinin sağlandığı boşluklar Selçuklu dönemine ait sivri kemerlerle örtülmüştür. Giriş kapısının merkez noktasında Selçuklu döneminin simgesi olan "Selçuklu Tuğrası" bulunmaktadır. Üniversite giriş kapısının çerçevesinde ise yine Selçuklu dönemine ait çini motiflerinin kabartmalı olarak bezemesi yer almaktadır (Tablo 6).

Tablo 6: Akdeniz Üniversitesi Giriş Kapısı'nın alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari öğeler

		
Akdeniz Üniversitesi Kampüsü'nün Güney Giriş Kapısı		
		
Selçuklu Dönemi Sivri Kemerler	Selçuklu Tuğrası	Selçuklu Dönemi Çiniler
Taklit Ettiği Dönem	Taklit Ettiği Mimari Elemanlar	
Selçuklu Dönemi	Kemer, Selçuklu Tuğrası, Geometrik Bezeme	

Harran Üniversitesi

Tarihsel referanslar ve yere özgü değerlerin biçim dilinde taklit edilerek günümüz yapılarında kullanılmasının örneklerinden biri olan Harran Üniversitesi'nin giriş kapısı, Tarihi Harran Evlerini kopya etmiştir. Kesme taş kullanılarak inşa edilen giriş kapısının merkezinde bulunan nizamiye bölümü yükseltilmiş ve basık kemer ile örtülmüştür. Nizamiyenin iki yanında bulunan yaya giriş bölümleri Tarihi Harran Evlerinin biçimsel olarak taklit edilmesiyle oluşturulmuştur. Amaç, işlev, zaman, yer, yapı-kimlik kavramları açısından değerlendirildiğinde amaçlananın aksine tarihi, geleneksel ve kültürü yaşatmak değil, niteliksiz bir taklitçilik uygulamasından ileri gidememektedir. Semboller ve biçimler üzerinden oluşturulan bu dil, işlevden bağımsız ve yersiz bir yaklaşımdır (Tablo 7).

Tablo7: Harran Üniversitesi Giriş Kapısı'nın alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari öğeler

	
Harran Üniversitesi Kampüsü Giriş Kapısı	Tarihi Harran Evleri
Taklit Ettiği Dönem	Taklit Ettiği Mimari Elemanlar
Selçuklu Dönemi	Tac Kapı
Yerel Mimari	Tarihi Harran Evleri

Dicle Üniversitesi

Dicle Üniversitesi, Diyarbakır il merkezindedir. Üniversite kapısına biçimsel olarak bakıldığında Diyarbakır'da yaklaşık dokuz bin yıllık tarihi olan Diyarbakır Kent Surları'nın taklidi niteliğindedir. Kentin tarihi miras ögesinin üniversite giriş kapısında kullanılması ile üniversite yerleşkesinin kent ile olan bağının güçlendirilmesi hedeflenmiştir. İşlevsel olarak değil simgesel olarak tasarlanan giriş kapısı üzerinde ayrıca Osmanlı mimarisine ait alması düzen kemer öğeleri görülmektedir. İncelenen Dicle Üniversitesi'nin giriş kapısı hem tarihi hem geleneksel değerleri yansıtmaya çalışsa da taklit, yapı üzerinde daha ağır basmaktadır (Tablo 8).

Tablo 8: Dicle Üniversitesi Giriş Kapısı'nın alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari öğeler

	
Dicle Üniversitesi Kampüsü Giriş Kapısı	Diyarbakır Kent Surları
Taklit Ettiği Dönem	Taklit Ettiği Mimari Elemanlar
Osmanlı Dönemi	Alması Düzen Kemer
Yerel Mimari	Diyarbakır Kent Surları

Mersin Üniversitesi

Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsü Giriş Kapısı'nın Mersin'de yer alan Hellenistik Dönem'de Olba Krallığı'nın merkezi ve en önemli ticaret ve dinsel kenti olan Olba Antik Kenti'nin Zafer Kapısından esinlendiği söylenebilir. Esasında kötü bir kopyasını yansıtmaktadır. Orijinaline göre kemerlerin orantsız kullanılması, kapının ortasında araçların geçişini sağlayan büyük girişin yüksekliğinin ayarlanamaması, Roma dönemini yansıtan sütunların simgesel olarak yapıştirilmesi, cephede eskiye öykünecek şekilde taş kaplama yapılması gibi nedenler yapının estetikten ve kimlikten uzaklaşmasına yol açmıştır. Bu görünümüyle Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsü Giriş Kapısı, geçmiş mimarinin başarısız bir deneme girişimidir (Tablo 9).

Tablo 9: Mersin Üniversitesi Giriş Kapısı'nın alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari öğeler

	
Mersin Üniversitesi Çiftlikköy Kampüsü Giriş Kapısı	Olba Antik Kenti Zafer Kapısı
Taklit Ettiği Dönem	Taklit Ettiği Mimari Elemanlar
Yerel Mimari	Olba Antik Kenti

Adıyaman Üniversitesi

Yerel miras öğelerinin birebire yakın şekilde taklit edilerek kent kimliğiyle bütünleşmesi amacıyla yapılan uygulamalar arasında olan Adıyaman Üniversitesi Giriş Kapısı, Adıyaman Cendere Köprüsünün biçimsel olarak kopyası niteliğindedir. Giriş kapısında kesme taş kullanımı ile yine Adıyaman Cendere Köprüsünün tarihsel yaklaşımla taklidi amaçlanmıştır. Bu yaklaşımda yeni bir önerme ya da yorumlama olmaksızın mevcut referans bütün olarak büyük ölçüde kopyalanmış ve tekrar etmiştir (Hacılibeyoğlu, Dokgöz ve Alparslan, 2020). Köprü yapısının form ve işlevi itibarıyla üniversite giriş kapısı yapısına taklit edilmesi yersiz, işlevsiz ve kimliksizdir (Tablo 10).

Tablo 10: Adıyaman Üniversitesi Giriş Kapısı'nın alıntı yaptığı tarihi ve yerel mimari öğeler

	
Adıyaman Üniversitesi Kampüsü Giriş Kapısı	Adıyaman Cendere Köprüsü
Taklit Ettiği Dönem	Taklit Ettiği Mimari Elemanlar
Yerel Mimari	Cendere Köprüsü

Ülkemizin farklı kentlerindeki üniversitelere ait giriş kapıları biçimsel analiz yöntemiyle incelendiğinde, zamansal ve dayandığı zemin bakımından birbirinden bağımsız üretilen bu yapıların ağırlıklı olarak ortak bir mimari dile sahip olduğu görülmüştür. İncelenen üniversite giriş kapıları buldukları yerin tarihsel ve kültürel değerlerine bağlanma çabasında çeşitli tarihsel ve yerel öğelerin kompozisyonu ile oluşturulmuştur. “Selçuklu Dönemi”, “Osmanlı Dönemi”, “I. Ulusal Dönem” ve “II. Ulusal dönem” ile birlikte “Yerel Mimari” ve bu dönemlere ait “Tac kapı, kemer, geometrik bezeme, çini bezeme, külah, pervaz, alçak kabartma, köşe kuleleri, saçak, geleneksel Türk evi mimarisi öğeleri” gibi mimari öğelerle “Tarihi Harran Evleri, Diyarbakır Kent Surları” gibi yere özgü referansların estetik ve nitelik kaygısından bağımsız yer ve işlev gözetmeksizin bir arada kullanılmış olduğu görülmüştür. Bunlara ek olarak incelenen üniversite giriş kapılarının neredeyse tamamının simetrik bir kurguya sahip olduğu çalışma bulguları arasındadır. Örnek olarak sunulan 12 adet üniversite giriş kapısında aynı ideolojik temele sahip olmakla birlikte biçimlendirme amacıyla farklı üsluptan mimari öğeler eklektik bir şekilde bir arada kullanılmıştır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mimarlık en genel tanımıyla yapı çevrenin sürdürülebilirlik temelinde üretme pratiğidir. Tarihin çoğu döneminde mimarlığın yapı çevreyle birlikte toplumu da şekillendirme rolü üstlendiği bilinmektedir. Bu kapsamda ülkemizde özellikle son dönemde çeşitli mimari biçimlenmeler, tarihi referans kullanımları, postmodernist ve tarihsici mimarlık örnekleri ön plana çıkmıştır. Son dönem kamu yapıları incelendiğinde geçmişin mimarisinin bir maske şeklinde canlandırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Yapılar normal bir devlet dairesi planına sahipken dış cephesi özellikle eklektik bir şekilde tarihe referans vermektedir. Biçimlenme yapısal bir gereklilikten çok Selçuklu ya da Osmanlı döneminin mimari elemanlarını, dönemin bağlamından kopararak kullanmakta, yeni malzeme ve

teknolojilerle tekrarlamaktadır. Ortada daha çok “taklit” etme çabası bulunmaktadır. Mimaride “tarihsicilik”, cephelerde okunan ve mekân kurgusunda bir anlamı olmayan mimari biçimlerle kamusal yapılar da kendini göstermektedir.

Çalışma kapsamında üniversite giriş kapıları tarihsicilik bağlamında analiz edilerek değerlendirilmiştir. Ülkemizde son dönem kamusal yapı tasarımlarında görüldüğü gibi üniversite giriş kapılarında da yeni yapılaşma kriterlerinden kopyalama ve taklit yaklaşımlarının ağırlıklı olarak ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Tarihi, kültürel, geleneksel yapı öğeleri ve elemanların günümüz uygulamalarında kullanılması ile geçmiş değerler ile bağ kurma, bağın güçlendirilmesi amaçları ile tasarımlarda postmodern ve tarihsici örneklerle yönelinmiştir. Ama bu durum çağın gerektirdiği ve ihtiyacı olan uygulamalara cevap verememekle birlikte özgünlükten yoksun yapıların oluşmasına neden olmaktadır. Halbuki kapı ve giriş mekanları, yapıda güçlü bir mimari pozisyona sahip olup yapıların adeta kartvizitleridir. Çünkü bir yapıda ilk eylem yapıya girişle başlar. Kapıların anlamları, amaçları, biçimlenişleri kullanım amacına göre farklılık göstermektedir ki buna bağlı olarak kapılar ve özellikle giriş kapıları girilen mekânın kimliği hakkında fikirlerin oluşmasına neden olmaktadır. Üniversite giriş kapıları da bu bağlamda kuruluş kimliklerini, ait oldukları kenti, toplumsal karakteri ve kimliği yansıtmaya amacında olup mimari açıdan son derece önemlidir. Üniversiteler giriş kapıları ile üniversite; kimliğini belirlemekte, kurumsal farklılıklarını ifade etmekte, buldukları kente ait sembolik ifadeler taşımaktadır.

Yapılan çalışma ile ülkemizden seçilen 10 üniversiteye ait toplam 12 adet üniversite giriş kapısının tasarımı biçimsel olarak analiz edilerek alıntı yaptıkları tarihsel ve yerel mimari elemanlar tespit edilmiştir. Örnekler incelendiğinde en çok taklit edilen mimari dönemin “Selçuklu Dönemi” olduğu ardından sırasıyla Yerel Mimari, I. Ulusal Dönem, II. Ulusal Dönem ve Osmanlı Dönemi geldiği görülmüştür. Taklit edilen mimari öğelere bakıldığında ise ağırlıklı olarak “Taç kapı, kemer ve geometrik ve çini bezeme” öğelerinin ön plana çıktığı belirlenmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre incelenen üniversite giriş kapıları ağırlıklı olarak tarihsicilik üzerine temellendirilmiştir. Bu giriş kapılarında çeşitli tarihsel ve yerel mimari referansların taklit edildiği ve bu referanslar kullanılarak çeşitli form ve biçim benzetme uygulamalarının uygulandığı görülmüştür. Yapılan uygulamalar incelendiğinde hepsi birbirinin türevi olup özgünlük ve yaratıcılıktan yoksundurlar.

Tarihsel sürekliliğin sağlanması amaçlı yapılan bu uygulamalar hedeflenen amacın aksine işlevden uzak sadece biçimsel kopyalamalar olması açısından yersiz, zamansız ve kimliksizdir. Tarihi biçimler ve yerel kültürler uzun yıllar boyunca biriken geleneğin ve bilgeliğin sonucunda oluşmuştur. Malzeme olanakları, yapısal sınırlılıklar, iklim koşulları, topoğrafya gibi zaman ve mekâna bağımlı değişkenlerce belli bir süreçte meydana getirilmişlerdir. Bu biçimleri onu meydana getiren bileşenlerden bağımsız biçimde basit geometrik şekillercesine devşirip koparmak, sahte gerçeklikler ve simülasyonlar üretmektir. Sonuç olarak postmodernist ve tarihsici uygulamalar ile kimlik ilişkilerinin güçlendirildiği savından uzaklaşılmalı, çağın gerekliliklerine uygun olmayan bu örneklerin yerine işlevin gerektirdiği çağdaş uygulamalara yönelinmelidir.

KAYNAKÇA

- Bal, M. (2015). Postmodernizmin Düşünce ve Sanat Dünyasında Tanımı. *Mavi Atlas*, (4), 120-135.
- Baudrillard, J. (2005). *Simülakrlar ve simülasyon*, çev. Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları.
- Bingöl, U. (2017). Postmodernizm ve gelenek. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, 20-33.
- Boussaa, D. (2018). Urban regeneration and the search for identity in historic cities, *Sustainability* 10, 48.
- Bozdoğan, H. (1981). *Multi-sample cluster analysis and approaches to validity studies in clustering individuals*. University of Illinois at Chicago.
- Cengizkan, A. (1999). Kayaköy-Levissi için ay saati tasarım işliğı, *Mimarlık*, 287, 38-45.
- Gurallar, N. (2016). Tarihselcilik-tarihsicilik [Historicism]: Bir mimarlık terminoloji tartışması ve 2000’ler Türkiyesinde tarihsici mimarlık. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 32(2).
- Hacıalibeyoğlu, F., Dokgöz, D., & Alpaslan, İ. (2020). Yakın dönem üniversite yerleşke giriş kapılarından farklılaşan bir örnek: Dokuz Eylül Üniversitesi Tınaztepe Yerleşkesi Doğu Kapısı. *Eksen Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 1(1), 42-59.
- Hazaea, S. M. A. (2020). *İkonik mimarlık kapsamında Konya’daki modern mimari yapılarının kent kimliğine etkisi* [Doctoral dissertation], Necmettin Erbakan University.
- Karatosun, M. B. (2010). Geleneksel dokularda yeni yapı tasarımı: Alaçatı örneğinin incelenmesi. *Ege Mimarlık*, 4(75), 32-35.

- Keleş, H. (2018). University campus gates as a tool of identity representation. *Frontiers Research of Architecture and Engineering*, 1(2), 54-62.
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Özata, T. F., & Karanfil, N. (2021). *Postmodern dönemde değişen kimlik algısı ve kimlik inşası: Ekşi Sözlük örneği* [Master's thesis], Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Rajeswaran, B., & Kesavaperumal T. (2018). Perceived institutional campus image and its entrance edifice, India. *Open House International*, 43(3), 52-58.
- Taşdelen, V. (2007). *Postmodernizm Üzerine*. Hece Öykü, 42.
- Tekin Bıyıkoglu, S. (2011). *Küreselleşmenin Mekânsal Kimlik Dönüşümüne Etkileri (Yüksek Lisans Tezi)*. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Yücel, A. (2007). *Çağdaş Türkiye mimarlığı/tarihselciliğe karşı tarihsellik: Eldem, Cansever ve Çinici'nin yapıtları üzerinden tematik bir panorama, 2000'lerde Türkiye'de Mimarlık: Söylem ve Uygulamalar*, der. T. Korkmaz, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 165-73.
- Zekâ, N. (1990). *Yolları çatallanan bahçe, aynalı gökdelenler, dil oyunları ve robespierre*, derl: N. Zekâ, Postmodernizm, Kıyı yayınları.